

2017 • MAART

MARIËNBURG

JAAR 34 • 01

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

KERK EN SECULARISATIE

50 JAAR KATHOLIEK IN NEDERLAND

EERSTE HULP BIJ SCHULDEN

500 JAAR REFORMATIE

GOD WORDT MENS IN MOLENBEEK

OECUMENE AAN DE BASIS

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE
IS EEN UITGAVE VAN MARIËN-
BURG, VERENIGING
VAN KRITISCH KATHOLIEKEN EN
VERSCHIJNT VIJFMAAL PER JAAR.
EERDER HEETTE DIT BLAD
'NIEUWSBRIEF' EN 'MV-NU'.
OVERNAME VAN ARTIKELEN
IS TOEGESTAAN NA TOESTEM-
MING VAN DE REDACTIE.

© 2017 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

hoofdredacteur: Tammo ten Berge
eindredacteur: Arthur van Tongeren
redacteuren:
Lambert van Gelder
Leon Goertz
Ad Krijnen
Leo Le Large
Jacques van Leeuwen

REDACTIE-SECRETARIAAT

Per post: Bremhoeven 34, 5244 GW
Rosmalen
E-mail: redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Bek maakt communicatie, Veghel

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Het lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine
bedraagt euro 35,-
Abonnement zonder lidmaatschap € 25,- per
jaar.
Proefabonnement, 3 nr's voor € 5,-
Losse nummers € 5,-. Aanmelden bij het
secretariaat of via de website.
IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68;
BIC code : NLRABO2U.
Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171
Julia van Wel, secretaris, 06-21294252
Ed Schreurs, penningmeester, 0499-376480
Michel Besnard, lid, 040-2810073
E-mail: bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIAAT

Het Fort 29, AB Waalre
Tel. 040-8442967
E-mail:
secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

GELOOF IN EEN GESECULARISEERD
TIJDPERK

HERMAN HÄRING

07

50 JAAR KATHOLIEK NEDERLAND

LEO LE LARGE

09

LAMBERT VAN GELDER: JOURNALIST
IN HART EN NIEREN

TAMMO TEN BERGE

11

GOD WORDT MENS IN MOLENBEEK

THOMAS SETERICH

14

SCHULDHULPMAATJES BIEDEN HULP
BIJ SCHULDEN

LIDY VERDEGAAL

17

HARRIE EN HENDRO: HEEL
VERSCHILLENDE KATHOLIEKEN

TAMMO TEN BERGE

19

500 JAAR REFORMATIE: WAAR GING
HET OM?

MARGRIET GOSKER

22

BASISOECUMENE

LEO LE LARGE

EN DE COLUMNS

- 08 Rik Bronkhorst: Waarom knielen wij niet meer
- 13 Erik Jurgens: Menselijke waardigheid is oer-christelijk
- 16 LLL: Bisschoppen
- 23 Leon Goertz: Kool & Geit
- 24 Huub Schumacher: Wat kan kerk óók fijn zijn

OpZien

Kent u *OpZien* al?

U kunt gratis de digitale nieuwsbrief

OpZien van *De Roerom* en Mariënborg ontvangen.

OpZien biedt achtergronden bij nieuws en ontwikkelingen, en bijdragen aan het publiek debat.

Bedoeld voor mensen die vanuit de waarden van de christelijke traditie betrokken zijn bij samenleving en kerk.

U kunt zich aanmelden voor *OpZien* via de website. Ga naar www.marienburgvereniging.nl. Klik rechtsboven op 'Opzien' en u komt vanzelf op de aanmeldpagina terecht.

Nadat u uw naam en e-mailadres hebt ingevuld, klikt u op de knop aanmelden.

U ontvangt nu voortaan elke twee weken (behalve in de zomer) kosteloos *OpZien* in uw mailbox.

BESTUUR EN REDACTIE VRAGEN AAN ALLEN DIE DIT LEZEN OM:

- FAMILIE, VRIENDEN EN KENNISSEN TE WIJZEN OP HET BESTAAN VAN MARIËNBURG MAGAZINE EN HEN TE ENTHOUSIASMEREN OM EEN ABONNEMENT TE NEMEN;
- ADRESSEN VAN KANDIDATEN VOOR TOEZENDING VAN EEN PROEFNUMMER AAN HET SECRETARIAAT DOOR TE GEVEN;
- ADRESSEN DOOR TE GEVEN VAN DEGENEN AAN WIE MEN EEN GESCHENKABONNEMENT WIL GEVEN.

Het volgende nummer verschijnt begin mei 2017. Bijdragen uiterlijk half maart aan het redactie-adres.

KRITISCH VERSUS ORTHODOX, OUD VERSUS JONG

December 2016 bracht enkele interessante confronterende momenten waarbij bleek dat kritisch en orthodoxe katholieken het niet gauw eens zullen worden.

- Het Vaticaan, de paus, publiceerde 8 december nieuwe richtlijnen voor priesteropleidingen. Homo's, vrouwen en gehuwden niet welkom.

De nieuwe richtlijnen liggen zwaar op de kritisch katholieke maag.

- In het decembernummer van *De Roerom* werd aandacht besteed aan de geloofsbeleving van oude en jonge katholieken. De Engelse theoloog Carmody Grey weet hoe het zit, en Joost Koopmans legt dat uit.

"Oudere katholieken hebben de aanmatigende droom dat de toenemende secularisatie de kerk zou dwingen te veranderen. Maar dat was een naïeve illusie op een bepaald moment in de moderne Europese sociale gedachte. Binnen de kerk is de toekomst niet waar de oudere generatie schijnt te denken dat hij is. (...) De katholieken met wie Carmody optrekt op het geloofspad [jongeren dus], willen een religieuze identiteit die tegendraads is, die onbeschaamd traditioneel is in tegenstelling tot het nieuwe en vluchtige." (Citaten ingekort.)

Gelukkig kwam er zowel van de jongeren als de ouderen stevige weerspraak tegen Carmody Grey's meningen, in het januari-nummer van *De Roerom*.

- Op 13 december was er een debat tussen Harrie van den Akker, voorzitter Mariënborg, en Hendro Munsterman, theoloog. Dit debat was de afsluiting van een briefwisseling tussen beide heren over katholiek-zijn.
- Op 30 december was er de manifestatie 50 jaar katholiek in Nederland, waarbij zowel Huub Oosterhuis als Gerard de Korte aanwezig waren.

In deze twee laatste bijeenkomsten werden vele woorden gewisseld. Op de manifestatie werd de bisschop zelfs met een "ovationeel applaus" begroet door de kritisch katholieke aanwezigen. Maar kritische katholieken en

orthodoxe katholieken bleven met lege handen achter. Zij hadden en hebben elkaar weinig te bieden.

Simone Snakenborg, van Ekklesia Tilburg, trok haar conclusie: "de kerkelijke en gelovige generatie van nu kiest gewoon haar weg. We zoeken gewoon een plaats en vorm van geloven die bij ons past. Of dat nu in een traditionele kerk is, een onafhankelijke geloofsgemeenschap, een klooster, op de Camino de Santiago of gewoon thuis. Van jongs af hebben wij geleerd te kiezen en wij zoeken uit en richten in wat bij ons past."

Ik sluit me daarbij aan.

TAMMO TEN BERGE, HOOFDREDACTEUR.

TER-
ZIJ-
DE

GELOOF IN EEN GESECCULARISEERD TIJDPERK

OVER DE MOGELIJKHEDEN VOOR EEN EKKLESIA ZICHZELF VORM TE GEVEN

The time is out of joint -
O cursed spite,
That ever I was born to set it right
Nay, come, let's go together.
(SHAKESPEARE: HAMLET, EINDE EERSTE BEDRIJF)

DEEL 1 VAN 3

HERMANN HÄRING IS EEN DUITSE THEOLOOG, DIE VAN 1970 TOT 1980 IN TÜBINGEN NAUW SAMENWERKTE MET HANS KÜNG. IN DE JAREN 1980-2005 WAS HIJ HOGLEREAAR IN DE SYSTEMATISCHE THEOLOGIE AAN DE UNIVERSITEIT VAN NIJMEGEN.

IN 2010 WAS HÄRING INLEIDER OP HET MARIËNBURGCONGRES OVER DE VRAAG WIE DE FAKKEL VAN DE VERNIEUWING GAAT OVERNEMEN. IN SEPTEMBER 2015 HIELD HIJ IN KASSEL EEN VOORDRACHT OVER DE TOEKOMST VAN DE KATHOLIEKE PAROCHIES.

DE INZICHTEN DIE HIJ HIERIN NAAR VOREN BRACHT, ZIJN OOK VOOR DE NEDERLANDSE SITUATIE ACTUEEL. WEGENS DE LENGTE HEEFT HIJ, OP VERZOEK VAN DE REDACTIE, GENOEMDE LEZING IN DRIËËN GEKNIPT. IN DIT NUMMER VAN MARIËNBURG MAGAZINE LEEST U DEEL 1. HET VOLGENDE DEEL VERSCHIJNT IN MEI.

I. KERKEN OP EEN TWEESPRONG

Shakespeare heeft gelijk. Cultuur en kerken hebben beide evenzeer hun innerlijk evenwicht verloren. Wij vragen ons af hoe dat evenwicht opnieuw op te bouwen is. Over één punt zijn we het eens: deze opgave kunnen cultuur en kerken alleen maar samen volbrengen. Hierbij concentreer ik mij op de rooms-katholieke kerk en haar omgang met een gesecculariseerde maatschappij. Mijn voorlopige stelling luidt: De gestage confrontatie met de processen van de secularisatie houdt het katholicisme in een permanente crisis gevangen. Al vijftig jaar lang is deze kerkgemeenschap gepolariseerd en is haar vermogen tot getuigenis verlamd. Voor de oecumene tussen katholicisme en de kerken van de Reformatie geldt hetzelfde. De Roomse kerk is verlamd door angsten. Daarvoor zijn de volgende oorzaken te noemen.

1) *Verlamd door angsten.*

Van 1978 tot 2013 heerste er een organisatiecultuur van wantrouwen en een autoritair centralisme. De bisschoppenconferenties verstarde, en nog altijd ontwikkelen zij geen enkel

initiatief. Zelfs de innoverende krachten, in de Duitstalige landen goed georganiseerd, voelen zich nog duidelijk onzeker, want ook de signalen uit Rome zijn niet echt eenduidig. Natuurlijk hebben wij tijd nodig om in de wirwar van dit moment nieuwe wegen te vinden. Maar hebben wij die tijd nog? Want op hetzelfde moment lijkt een totale cultuur in elkaar te storten. Die cultuur was voor het christendom een passend kader. Bij wat op het ogenblik in Europa gebeurt, op de meest uiteenlopende fronten, houden wij onze adem in. Denk maar aan Oostenrijk, Polen, Hongarije of Frankrijk. Het cynische parool "post-factisch" doet de ronde om daarmee een onverbloemde belangenpolitiek te legitimeren. Hierbij voelen de kerken zich hulpeloos heen en weer geslingerd: zij voelen een toenemende drang om te veroordelen en tegelijk wordt het haar steeds duidelijker dat zij er zelf verantwoordelijk voor zijn. Maar wat kunnen zij echt doen? Haar bisschoppen wijzen op het verlies aan maatschappelijke plausibiliteit voor het geloof als de zondebok voor de ramp. Maar zij vergissen zich, want ook de kerken zelf leveren een bijdrage aan deze situatie. Hongarije en Polen bijvoorbeeld presenteren zich als pioniers van een nieuw christelijk handelen. De anoniem katholieke wortels van het Front National kan men niet wegedeneren. De partij Alternative für Deutschland verklaart hardnekkig dat zij christelijke waarden vertegenwoordigt. Tegelijkertijd verdampen godsdienstige tradities, of de commercie maakt zich daarvan zodanig meester dat zij niet meer te herkennen zijn. De vertrouwde omgang met de Bijbelse Geschriften is allang weg. Maar: wat de maatschappij eenmaal verloren heeft, kunnen de cultureel verzwakte kerken niet meer opnieuw genereren.

2) *Onherroepelijke verliezen of nieuwe creativiteit?*

Het lijkt erop dat veel geëngageerde christenen berusten in deze stand van zaken. Vertwijfeld hopen zij dat hun kerk het nog vol zal houden zolang zij leven. Maar wat gaat er met hun kleinkinderen gebeuren? Moeten die opgroeien in een van religie vervreemde, volkomen egoïstische cultuur, waar alleen nog maar het recht van de sterkste geldt? Ik denk niet dat dit een realistisch alternatief is. Want waar leven is, daar is een creatieve toekomst. Ook het geloof is een uitdrukking van leven. Daarom moeten wij fantasie, visioenen en stappen in het onbekende bij onszelf toelaten en daarbij niet bang zijn voor zelfcorrectie. Alleen op die manier kunnen in een periode van verval nieuwe ervaringen ontstaan. Voor een godsdienstige vernieuwing is dit van bijzonder belang, want daarbij gaat het altijd over het onbekende. Deze zoekt altijd naar een laatste geheimzinnige werkelijkheid. Het is juist de spanning tussen weten en hopen

die ons in leven houdt. Wie op deze spanning tussen bekend en onbekend wil ingaan, moet dit hier en nu doen, in onze eigen leefwereld. Ergens anders kun je geen antwoorden vinden.

II. HET PROBLEEM SECULARISATIE

De secularisatie is volgens mij het sleutelvraagstuk van onze hachelijke kerkelijke situatie. Kern van het probleem is daarbij niet het daarmee gepaard gaande feitelijke betekenisverlies, maar de destructieve rol die de institutionele kerken en haar geëngageerde christenen spelen. Tot nu toe hebben zij haar eigen rol in deze processen helemaal niet in de gaten.

1) *Actoren van de ontwikkeling.*

Tot de eeuwwisseling gold de stelling dat godsdienst en godsgeloof in geïndustrialiseerde maatschappijen onherroepelijk verdwijnen. Maar deze voorspelling is door de werkelijkheid weerlegd, kijk maar naar de Verenigde Staten en de Aziatische landen, met name Japan. Bovendien is vanaf 2001 de politieke rol van godsdiensten enorm toegenomen. Ten slotte is ons bekend dat de grote godsdiensten periodiek te maken hebben met paradigmawisselingen. Welke tijdgebonden vormgeving van godsdienst wordt dus bedreigd? En waarom zou uit een uit elkaar vallende vorm geen nieuwe kunnen ontstaan?

Tegen deze achtergrond komt ook de toekomst van de kerken en van haar deelinstellingen in een ander licht te staan. Het is toch altijd nog zo dat de grote godsdiensten de bepalende cultuurdragers zijn en de enige bemiddelaars van ethiek die echt wereldwijd functioneren. Zonder deze godsdiensten zouden onmisbare bronnen van zingeving opdrogen. Achter deze bewering zit echter geen alleenvertoningsrecht van de christelijke boodschap verborgen, maar wel een zelfkritische vraag: op welk punt hebben de christelijke kerken het er dan bij laten zitten, toen zij zich buiten deze algemene situatie plaatsten? Te lang, zo vermoed ik, koesterde men de illusie, dat de kerken boven onze cultuur stonden om de waarden en normen daarvan soeverein te kunnen definiëren. Dat is klaarblijkelijk niet het geval. Evenals andere godsdiensten zijn zij delen van een cultuur, om daarbinnen werkzaam te zijn.

Het verschijnsel van de secularisatie moet men dus niet wegedeneren, maar genuanceerd benaderen. Secularisatie is in mijn ogen geen verlies van geloof, maar het verlies van betekenis van bepaalde vormen van geloof in de openbare ruimte. Het is dus geen ontkerstening van onze maatschappij, maar (veel voorzichtiger gezegd) de verandering van vormen van godsdienstig-

“Op de secularisatie reageerde de kerk met een massieve sacralisering. Op dit moment gelden kerk en wereld als tegengestelde grootheden”

christelijke impulsen. Juist als kerkelijke instellingen in elkaar storten, kunnen nieuwe vormen van kerk-zijn een aanvang nemen, aanvankelijk als gebeurtenis. Daarom impliceert secularisatie een moeilijk te definiëren fase van onduidelijkheid. Alles kan in gevaar zijn, maar verloren is er niets. Wel hangt de toekomst op beslissende wijze af van degenen, die voor hun godsdienst nieuwe vormen scheppen, die dus het gebeuren kerk binnen het netwerk van maatschappelijke factoren opnieuw positioneren.

Daarom moeten wij ook nauwkeuriger nadenken over de vraag, wie eigenlijk vaart gezet heeft achter het secularisatieproces in Europa. De lange lijst van aan te wijzen schuldigen is bekend. Daarop stonden van religie vervreemde wetenschapsbeoefening en een postchristelijke wijsbegeerte, werd ijverig gewezen naar religiekritische denkers van L. Feuerbach tot R. Dawkins, werden veroordelingen uitgesproken over het ‘modernisme’ en het verloren gaan van objectieve waarheid. Tot voor kort heeft Rome kritiek uitgeoefend, veroordeeld en in hoge mate juist dat bewerkstelligd waarover het zich nu zo bitter beklagt. Rome heeft zich niet opengesteld voor nieuwe werelden van taal- en symboolgebruik, vastgehouden aan de talloze feodale en autoritaire contexten, nooit afstand genomen van zijn soevereine attitudes, spreek- en handelwijzen (met mijter, staf, wapen naar rang, keizerlijk purper). Over het diep ingrijpend onderscheid tussen de boodschap van Jezus en de christelijke boodschap wordt tot nu toe niet nagedacht. Rome sluit vrouwen nog altijd uit van zijn ‘geestelijke ambten’ en geeft zijn absurde afwijzing van homoseksualiteit een pseudogodsdienstige legitimatie. Ook paus Franciscus gaat te ver met zijn ongedifferentieerde veroordeling van ‘gender-ideologie’ of met zijn categorale bewering dat de wereld aanstuurt op een “wereldwijde oorlog, gericht op de verwoesting van het huwelijk”. Deze traagheid van reageren en deze verliefdheid op de eigen standpunten heeft meer bijgedragen aan het verlies van maatschappelijke relevantie dan wereldlijke factoren.

2) Diep ingrijpende vormveranderingen

Daarom zouden pas op de tweede plaats de genoegzaam beschreven veroorzakers genoemd moeten worden. Dat zijn: wetenschap en moderne verklaring van de wereld, technische vormgeving en beheersing van de wereld, een empirisch beeld van mens en maatschappij. Ook wordt de wetenschappelijke benadering genoemd: van de differentiëring van de maatschappij en van onze geschiedenis als tijdgebonden, van het feit dat alle begrijpen van de werkelijkheid mede geconstrueerd wordt door menselijke vooronderstellingen. Ten slotte ook het westerse bewustzijn van mensenrechten, menswaardigheid en democratie dat heel erg gevoelig reageert op een archaisch ongedifferentieerd godsbeeld.

Het roepen om openheid bij de aanpassing aan de wereld is een tekortschietende reactie, want de diep ingrijpende metamorfose van onze maatschappij leidde niet alleen tot reacties van afstoting van het nieuwe, maar ook tot een verenging en innerlijke verharding bij het uitgedaagde geloof. Op de secularisatie reageerde de kerk met een massieve sacralisering. Op dit moment gelden kerk en wereld als tegengestelde grootheden; al 150 jaar is sprake van een verkerkelijking van het officiële model van geloven en sinds 50 jaar heeft zich dit proces verscherpt tot een onbarmhartig conservatisme. Dat is een nieuwe ontwikkeling, die tot een bewustzijnsvernauwing heeft geleid, omdat men de secularisatie niet ernstig genomen heeft.

Bovendien zijn toch ook kerkbestuurders en doorsneeparochies heel diepgaand gesecculariseerd. Hun levensstijl onderscheidt zich toch maar nauwelijks van die van andere mensen. Ook zij doen een beroep op de techniek, vertrouwen zich toe aan artsen en sluiten verzekeringen af. Het geloof in de kerk wordt administratief beheerd en getoetst aan voorgevormde formuleringen. Ondanks dit alles eisen zij godsdienstigheid en haar diepe ervaringen op als hun eigendom, splijten de maatschappij op juist de meest kwetsbare punten daarvan. Dit plaatsen van schotten werkt destructief, omdat daardoor de ontwikkeling van een gemeenschappelijke taal en een constructief verbindende onderlinge communicatie worden tegengegaan. Deze anti-seculiere vorm van geloven laat geen ‘civil religion’ toe. Zonder deze kan echter geen publiekrechtelijke gemeenschap functioneren (Bellah). Zo blokkeert die anti-seculiere geloofsvorm een ‘publieke theologie’, die zich bekommert om gemeenschappelijke waarheden en waarbinnen een visionair politiek denken zijn oorsprong kan vinden.

Deze nieuwe manier van kijken zou de tekenen des tijds opnieuw kunnen ontcijferen. Wij zijn niet op weg naar een rampzalige ondergang. Integendeel: wij bewegen naar een grandioze overgang. Wij zouden ons willen voelen als traditionele Jood-christenen in het jaar 60, die onverwachts hun weg vonden in de ekklesia, zonder Thora van Korinte. Wie bij ons slechts materialisme, hedonisme of geldzucht kan ontwaren, ziet te weinig. Wij zouden er ook achter moeten komen, waarom en op welke manier onze wereld een nieuwe baan kiest en de kerken meteen mee betreft in deze veranderingen. Daarom moeten en kunnen we de structuren van de kerk ook onder druk zetten. Want deze kerk zal alleen maar blijven bestaan, als zij besluit te komen tot veelomvattende correcties op haar fundamenten. Maar daarover gaan we verder in het volgende deel. ●

Vertaling: Ad Krijnen

50 JAAR KATHOLIEK IN NEDERLAND

GAAT HET LICHT NU UIT?

IN DECEMBER WAS ER EEN BIJEENKOMST IN HET EINDHOVENSE MUZIEKGEBOUW WAARIN DE HERINNERING AAN BISSCHOP BEKKERS EN HET VATICAANS CONCILIE CENTRAAL STOND. BELANGRIJKSTE SPREKERS WAREN HUUB OOSTERHUIS EN BISSCHOP GERARD DE KORTE, EN ALLES WERD OMLIJST DOOR KOORZANG. VOORAF AAN HET FEESTELIJK SAMENZIJN WAS ER EEN INFORMATIEMARKT MET BEVLOGEN MENSEN: VAN **KARMEL** TOT **SAN SALVATOR**, EN VELE ANDEREN IN HET SPOOR VAN VATICANUM II. MEN BELICHTTE NAAST HOOP EN TOEKOMST OOK OP EEN BIJZONDERE MANIER DE PIJN AAN EN ONVREDE OVER EEN DOGMATISCHE KERK.

Colet van der Ven leidde de bijeenkomst. Een groot koor van zangers uit het hele land, zong bekende liederen afgewisseld door zes sprekers.

Kees Kok vroeg zich af wat ons verbond? De liefde, was zijn idee, en niet 'wat vroeger was'. Op het eind van de middag memoreerde hij de verschillende uitgaven van catechismussen: de klassieke van F. van der Meer uit 1941, de dunne schooluitgaven met de simpele antwoorden, de Nieuwe Katechismus uit 1966, met daarop de lijvige Vaticaanse uitgave. Toen kwam het: Oosterhuis en Kok hadden een nieuwe poging gewaagd met de catechismus *Alles voor allen*, een tegemoetkoming aan bisschop De Korte, die later in de middag over gebrek aan kennis sprak.

HUUB OOSTERHUIS Een bijzonder moment was het woordje van de oud-provinciaal van de Dominicanen Ben Vocking. Hij riep *Kerk en ambt* (2007) in herinnering, over de

vraag of voor de Eucharistische bediening het gewijde ambt nodig is. De reactie van het Vaticaan op dat stuk was heftig. Er werden maatregelen geëist.

Huub Oosterhuis bracht bisschop Bekkers naar voren. Een markante mens die een paardenman bleef, terwijl hij luisterde naar de inzichten van Edward Schillebeeckx. "Lieve vrienden", opende Oosterhuis zijn toespraak, "in 1972 begon de Limburgse priester Gijsen met een klimaat van verkettering, samen met de bisschoppen Simonis en Ter Schure, waarin zij homo's, gescheiden en opnieuw gehuwde mensen en samenwonenden, in zonde dompelden. Verschillende grote mensen werden weggezuiverd, Haarsma, Drijvers, Schillebeeckx, Van Kilsdonk, Baeten en frater Venantius", zei Huub lachend tot slot. "Vijftig jaar lang kwamen er nieuwe vormen in liturgische beleving, leerhuizen tegen liberale systemen, luisteren naar Joodse leermeesters, op weg met de God 'Ik zal er zijn'. Een zoekend geloof. Maria is gebleven met haar Magnificat. Vanaf 1985 werden de bisschoppen tevergeefs bij de Acht Mei-bijeenkomsten uitgenodigd. Nu is hier bisschop De Korte, hij komt als een van ons".

BISSCHOP DE KORTE Colet van der Ven interviewde De Korte. "Er is meer dat ons verbindt dan dat ons scheidt", zei hij. "Er lijkt een crisis rond moraal, maar heftiger is de crisis rond God. God die in de Kersttijd in deze wereld is gekomen. Dat is in Nederland bedreigd. Het wordt niet meer doorgegeven aan de nieuwe generatie". Colet waagde de vraag: "Is het vluchtelingenprobleem niet meer dan de Godsvraag?" Volgens De

RIK BRONKHORST

WAAROM KNIELLEN WIJ NIET MEER?

Dat vind ik nou een vraag die ertoe doet in een samenleving en kerk vol opgezette borstjes.

Knielen en jezelf klein maken om dan voor God en de wereld, hardop jouw falen, op wat voor manier dan ook, kenbaar te maken.

Ik was voor de Jaarwisseling in Amsterdam en liep de prachtige St. Nicolaaskerk binnen. Meneer pastoor, nog zo'n echte, nodigde mij uit ter biecht te gaan samen met hem in de biechtstoel. Ik heb beleefd geweigerd. Dat had ik nu niet nodig. Maar het zette mij aan het denken.

In mijn eigen kerk zie ik nooit meer iemand op zijn of haar knieën gaan om vol devotie met God in gesprek te gaan. Volgens mij is er niets mis mee om jezelf klein te maken, "wie groot wil zijn moet de dienstknecht worden van allen", dat onderwees Jezus van Nazaret. Ik denk dat bij de groei en bloei van de Roomse kerk, ook vroeger, in een oververhitte samenleving gericht op het ego – waar kerkvorsten en rijkelui een samenwerkingsverband waren aangegaan – deze uitspraak ook actueel was. Maar wie luisterde toen en eerder? En nu? Zeker nu, in 2017, misstaat deze uitspraak geenszins.

Kijk eens naar het decreet over de priesteropleiding in de 21^e eeuw van 8 december jongstleden Congregatie voor de Clerus. Misschien realiseren wij katholieken ons te weinig dat wij de kerk zijn. Niet de bisschop, niet de mannen hoger of lager in de hiërarchie maken de kerk. Wij! U en ik! Mariënborg is opgericht om de rooms-katholieke kerk in beweging te houden. Vrouwen krijgen nog steeds mondjesmaat een functie binnen die mannenwereld, ergens in de 'lagere' regionen. Dat komt die mannen wel goed uit, denk ik dan. Ongetrouwde mannen, vaak mannen die niet met vrouwen een duurzame relatie willen, meestal door hun geaardheid. Niks mis mee hoor, maar houd dan ook je mond over het heterohuwelijk. Schrijf niet voor, wat wel of niet gepast is volgens de kerk. Ja, kom maar uit voor je concubinaat of homoseksuele geaardheid. Wat is daar mis mee? Jouw omgeving weet het toch wel. Hoe geloofwaardig wil jij zijn als christen-katholiek als je jezelf verstoppt? Slaafs je verborgen houdt? Regels en regelgeving beperken niet alleen vrouwen in de Roomse kerk, maar ook mannen in hun dagelijkse zijn.

Laten wij weer op onze knieën gaan, ons klein maken en eerlijk zijn tegenover God, de medebroeders en -zusters, de buitenwereld en de kerkleiders. Het zou maar zo kunnen zijn dat er wat orthodoxe rooms-katholieken afhaken. Maar wie weet opent dat weer de voordeur voor 'zoekers en zieners (die) genood of gekomen van toekomst gaan dromen'.

Komen er mannen en vrouwen, kinderen en bejaarden en alles er tussenin, met opgewekt gemoed de kerk in om op hun knieën te gaan. In alle oprechtheid, zonder dat andere kerkgangers zich verwonderd afvragen "wat gebeurt daar?" Christen zijn betekent ook strijdig zijn. Opkomen voor het Goede en in naam van Het Goede. Je nek durven uitsteken! Daar draait het om....

Korte is er geen concurrentie. "Vanuit de bezieling rond het bestaan van God komt de ethiek tot stand. Ik word wel eens de protestantse bisschop genoemd, omdat ik in dialoog met de reformatie ben, maar ook met joden en moslims – zij het op verschillenden wijzen. De Islam erkent de incarnatie niet. En dan is er de verdeeldheid binnen onze eigen kerk. Ik zing de oude liederen van Oosterhuis, die nieuwe begrijp ik minder". Colet: "Het geloof is tastenderwijs, terwijl de theologie dat niet is. Hoe gaat het met ons?" De bisschop: "In Nederland niet zo goed. Er is een ontkerstening gaande. Wereldwijd gaat het wel goed met de kerk. Wij hebben een overdrachts crisis, een geloofscrisis. Maar daar wil ik wat aan doen."

HET LICHT UITDOEN De toespraken gingen over oud zeer en over 'wat te doen in de toekomst'. De bisschop, die het duidelijk niet overal mee eens was, leek op zijn gemak. Op de vraag of hij bisschop-zijn een leuke *job* vond, antwoordde hij volmondig 'ja', omdat hij zich breed gedragen voelt door de Brabanders. Naast mij zat een man uit Noord Nederland. Toen hij thuis vertrok vroeg zijn vrouw: "Ga je het licht uitdoen?" Duidelijk was het een bijeenkomst van en voor ouderen, 'die nog van *Bekkers waren*'. Gaan we door? De markt aan het begin van de middag getuigde van moed en hoop. We ontmoeten nu bisschop de Korte en paus Franciscus. Laat het licht nog maar even aan. ●

LAMBERT VAN GELDER: JOURNALIST IN HART EN NIEREN

IN DECEMBER 2016 HEEFT LAMBERT VAN GELDER ZIJN FUNCTIE ALS EINDREDACTEUR VAN **MARIËNBURG MAGAZINE** NEERGELEGD. GEDURENDE 27 JAAR HEEFT HIJ ZICH ALS REDACTIESECRETARIS EN EINDREDACTEUR VAN **MARIËNBURG** INGEZET VOOR VERSPREIDING VAN EEN KRITISCH KATHOLIEK GELUID.

AUGUSTIJNS Lambert van Gelder (Eindhoven, 1933) ging in 1944 naar het Gymnasium Augustinianum van de paters Augustijnen in Eindhoven. Toen het gezin verhuisde naar Oss, bleef hij daar intern. Of het aan de Augustijnen lag, of aan de heilige Geest: na zijn eindexamen trad Van Gelder in bij de Augustijnen. Vanaf 1950 volgde hij het noviciaat in Witmarsum (Friesland), studeerde daarna twee jaar filosofie in Eindhoven en vier jaar theologie in Culemborg en Nijmegen. In 1957 werd hij priester gewijd. Na nog een extra pastoraal jaar kreeg hij de opdracht klassieke talen te gaan studeren. Om leerlingen Latijn en Grieks bij te gaan brengen zag hij niet zitten. Hij besteedde de eerste jaren van zijn studietijd daarom aan een enquête onder zijn medestudenten, omtrent de maatschappelijke relevantie van de klassieken. Die bleken daar soortgelijke bedenkingen bij te hebben. Na deze enquête besloot Van Gelder met zijn studie te stoppen. Zoiets overlegde je in die tijd met pater provinciaal. Dat was destijds de Augustijn Lucas Hoogveld (zijn voormalige rector van het gymnasium in Eindhoven), nota bene een classicus. Van Gelder verwachtte dus een stevig gesprek en bereidde zich daarop voor. De provinciaal aanhoorde Lambert rustig, trok nog eens aan zijn pijp, en gaf hem volledig gelijk.

KRUISPUNT Van Gelder had tijdens zijn gymnasiumtijd in het schoolblad al laten zien een goede hand van schrijven te hebben, en ging dus meewerken aan het missieblaadje van de Augustijnen. De meeste ordes hielden er in die jaren '60 een eigen blad op na. Lambert van Gelder wilde dat blad – het waren de jaren van het Vaticaans Concilie – graag een meer kritische inhoud geven.

Anderhalf jaar heeft hij gepraat, gelobbyd en overlegd met acht andere ordes en congregaties, en dat resulteerde in de gezamenlijke uitgave van *Kruispunt: de christen van nu in de wereld van nu: maandblad voor het gezin*. Van Gelder werd de redactiesecretaris. De hoofdredacteuren van de diverse missieblaadjes vormden gezamenlijk de redactie en er werd een echte journalist van dagblad *De Gelderlander* bij betrokken, Jos Ahlers. *Kruispunt* verscheen van 1965 tot 2000, en de redactie is al die jaren onveranderd praktisch dezelfde gebleven.

HET VRIJE VOLK In het midden van de jaren '70 zocht het Rotterdamse socialistische dagblad *Het Vrije Volk* een nieuwe redacteur geestelijk leven. Hoofdredacteur Herman Wigbold kwam via-via terecht bij Van Gelder en vroeg hem een proefartikel te schrijven. Lambert koos als onderwerp het huwelijk van Huub Oosterhuis. Dat was in die periode alleen nog maar een gerucht, maar Lambert beschreef het als een feit. Op basis van dit proefartikel werd hij door Wigbold aangenomen. Hij bleef redacteur geestelijk leven van *Het Vrije Volk* totdat deze krant werd opgeheven in 1991.

DE BAZUIN In 1968 werd Van Gelder gevraagd door de dominicaan Nico Versluis om samen de eindredactie van *De Bazuin* op zich te nemen. *De Bazuin* was een progressief en

VAN MV-NU NAAR MARIËNBURG Magazine

VANAF 2008 WERD OP INSTIGATIE VAN VAN GELDER EEN PROFESSIONELE GRAFISCHE VORMGEEFSTER BETROKKEN BIJ DE UITGAVE VAN MV-NU. IN DATZELFDE JAAR BESLOOT HET BESTUUR DE NAAM MARIËNBURGVERENIGING TE ACTUALISEREN. HET WERD MARIËNBURG, VERENIGING VAN KRITISCH KATHOLIEKEN, OF KORTWEG: MARIËNBURG. TEGELIJKERTIJD WERD BESLOTEN HET MEDIUM TE ONTWIKKELEN TOT EEN TIJDSCHRIFT.

IN 2009 WERD MV-NU OMGEDOOPT TOT MARIËNBURG, TIJDSCHRIFT VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN. HET VERSCHEEN OOK IN EEN NIEUWE LAY-OUT, EN ELKE UITGAVE GING VERGEZELD VAN EEN ZOGENOEMDE SPECIAL OVER ÉÉN ONDERWERP.

IN 2012 WERD DE NAAM: MARIËNBURG, MAGAZINE VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN. IN 2015 STEEG HET AANTAL NUMMERS PER JAAR VAN 4 NAAR 5 EN WERD DE GRAFISCHE VORMGEVING HELEMAAL HERZIEN.

oecumenisch weekblad voor kerk en samenleving, sinds 1912 uitgegeven door de paters dominicanen.

In 1982 had Van Gelder kennis gemaakt met het gedachtegoed van de jood Israel Shahak, een chemicus. Van Gelder beschreef de visie van Shahak dat vijandschap tegenover niet-joden wezenlijk is voor het orthodoxe jodendom. Hij vermeldde ook Shahaks conclusie: “zulk een religie verdient afgeschaft te worden.”

Deze laatste zin leidde tot een rechtszaak. De stichting Bestrijding Antisemitisme (Stiba) probeerde *De Bazuin* tot de orde te roepen via brieven aan de kardinaal en de nuntius. Toen dat niet lukte diende Stiba in 1983 een aanklacht in wegens antisemitisme tegen Van Gelder én tegen Karl Derksen, de voorzitter van de redactie. Beiden werden veroordeeld tot 750 gulden boete. In hoger beroep werden zij in 1984 echter vrijgesproken. Prominente wetenschappers als de theoloog Edward Schillebeeckx en de kerkhistoricus Jan van Laarhoven traden op als getuigen à décharge.

Eén ding had de redactie van *De Bazuin* wel geleerd. Derksen was als voorzitter van die redactie door het Openbaar Ministerie in de aanklacht betrokken, omdat hij juridisch werd aangemerkt als hoofdredacteur. Na afloop van het proces werd hij officieel benoemd tot hoofdredacteur van *De Bazuin*. In 1993 nam Lambert van Gelder deze functie op zich en bleef die vervullen totdat zijn opvolger Jan van Hooydonk *De Bazuin* in oktober 2002 fuseerde met *Hervormd Nederland* tot *Volzin*.

MARIËNBURG MAGAZINE In 1989 stelt Mariënburg een redactiecommissie in voor de toenmalige *Nieuwsbrief* met Van Gelder als dragende kracht. Voor hem betekent dat de

combinatie van redactiesecretariaat en eindredactie. In 2005 staat hij vermeld als redactiesecretaris en eindredacteur van het toenmalige *MV-NU: Info -en contactblad van de Mariënburgvereniging*.

Langzaam maar zeker zette Van Gelder een proces van professionalisering in. Het was zijn bedoeling het intern gerichte medium te laten uitgroeien tot een eigenstandig tijdschrift voor kritisch katholieken. Vanaf 2005 ontwikkelde *MV-NU* zich tot *Mariënburg, magazine van en voor kritisch katholieken*.

KRITISCH KATHOLIEK GELUID IN DE TOEKOMST Voor de toekomst van het kritisch katholiek geluid, is de wezenlijke vraag volgens Van Gelder: wat houdt *kritisch* nu in?

Er zijn wel veranderingen, zoals het ontstaan van zelfstandige geloofsgemeenschappen, maar het kerkelijke verleden wordt onveranderd voortgezet in wat we geloven, wat ons als te geloven wordt voorgehouden en wat we anderen als geloof voorhouden.

De wereld verandert grondig: er zijn allerlei technische ontwikkelingen, er is de communicatie met en via internet en sociale media, er zijn grote klimaatproblemen. “Maar de kerk leeft nog in de tijd van Galileï.”

Kritische katholieken zouden het geloof zelf meer aan de orde moeten stellen. Is het juist en goed, dat in de kerkelijke sfeer oude waarheden nog verspreid worden? Moeten anderen geloven wat we zelf niet of nauwelijks geloven? Kritisch katholieken vinden wel dat Franciscus een fijne paus is, de pastoor van de wereld. Maar hij doet wat elke pastoor doet: pappen en nathouden. Als redacteur van het magazine wil Lambert van Gelder in de komende periode aan *kritisch geloven* zijn bijdrage blijven leveren. ●

GOD WORDT MENS IN MOLENBEEK

ER IS NAUWELIJKS EEN STADSWIJK IN EUROPA DIE IN ZO'N KWADE REUK STAAT ALS BRUSSEL-MOLENBEEK. DAAR WAS DE THUISSHAVEN VAN DE ISLAMITISCHE AANSLAGPLEGERS VAN PARIJS EN BRUSSEL. HOE VERLIEPEN ADVENT EN KERSTMIS IN DE PAROCHIE SAINT JEAN BAPTISTE (SINT JAN DE DOPER)? EEN REPORTAGE.

Rotweer! Niet ongewoon voor de Kersttijd in België. Nat en koud hangt de mist over de grote stad. Die laat de 56 meter hoge toren van *Saint Jean Baptiste*, de parochiekerk in de voor 95% islamitische probleemwijk Molenbeek, verdwijnen in de grijze hemel boven Brussel.

Maar een van de drie deuren van de *Saint Jean*, een in 1931 in art-decostijl gebouwde kerk, staat open. Want *Madame Yvette* is er al. Ze zet alle 300 stoelen netjes recht. "Ik ben de eerste die 's zondags komt", zegt de zeventigjarige Belgische, "en de laatste die gaat". Ze heeft de altaartafel feestelijk wit gedekt en kaarsen neergezet. Yvette Plantain hoort bij de

"Wij spiritijnen gaan daarheen, waar de mensen grote problemen hebben", zegt Saniko

'*Mamans Apostoliques*'. Dat is een vrouwengroep, waarmee pastoor Aurélien Saniko, een energieke pater van de Heilige Geest uit Kameroen, gestart is. De 'apostolische moeders', voor het merendeel Afrikaanse vrouwen, dragen het werk voor buurt en wijk in de parochie.

"Het is hier geen zaak meer van stille, blanke katholieken. Wij brengen hier een krachtig geloof tot leven, sinds de parochie steeds meer Afrikaans werd", vertelt Madame Yvette. Zij zelf kwam al jong, toen zij 22 jaar was, in de oude arbeiderswijk wonen. "De blanke mensen zijn weggetrokken, zij hebben de huizen in Molenbeek aan Marokkanen verkocht. Het gaat hier al lang bergaf", zegt Madame Yvette, "maar we leggen ons daar niet bij neer: vorige week vormden 400 mensen een lichtketting voor vrede en tolerantie, tegen geweld. Bij zulke acties zijn wij er als parochie het eerste bij, samen met vele moslimvrienden."

Er is nauwelijks een stadswijk in Europa die in zo'n kwade reuk staat als Molenbeek. Daar hadden de islamitische aanslagplegers van Parijs en Brussel een basis. Een van hun leiders, Salah Abdeslam, is afkomstig uit het verarmde, negentiende-eeuwse kwartier. Vermoedelijk zijn ook vandaag nog ronselaars van IS in Molenbeek en vergelijkbare crisiswijken op weg, met het doel jongeren die de weg kwijt zijn aan te werven voor de oorlog. In de wijk zijn 26 moskeeën en een kleine parochie.

DE PRIESTER VOETBALT OP HET MIDDENVELD

"Natuurlijk: wij zetten in op zuster- en broederschap", zegt pastoor Aurélien Saniko, "het beste is onze vriendschap met imam Jamal Habbachich en zijn moslimgemeenschap." God wordt mens, dat is de boodschap van Kerstmis: "Voor ons hier betekent dit: naar de moslims en de ongelovigen toegaan. Het kind in de kribbe nodigt uit om te delen - onze vreugde en onze hoop, maar ook de zorgen." Op zijn prikbord heeft de priester stickers van *Amnesty International* bevestigd en een foto met het portret van paus Franciscus. Op de bovenverdieping van de pastorie wonen vluchtelingen. In het kader van de 'Brusselse week van de islamitisch-christelijke dialoog' had pastoor Aurélien onlangs 600 jongeren in *Saint Jean* te gast. "Het was een thuiswedstrijd - 500 moslims en 100 christenen in onze kerk" zegt hij en lacht. Heel wat van de jongemannen kent de geestelijke van het voetballen. "Wij spiritijnen gaan daarheen, waar de mensen grote problemen hebben", zegt Saniko. "En dan is het een mooie bijkomstigheid, dat ik in mijn vrije tijd een heel redelijke voetballer ben." Want voetbal bij de plaatselijke vereniging RWD Molenbeek speelt een grote rol bij het werken aan integratie van de jongeren die dreigen te radicaliseren. "Op mijn shirtje staat het getal 10", vertelt Saniko, "ik speel op het middenveld, maak zelfs vaak een doelpunt." De 46-jarige theoloog houdt het 70 minuten vol, "dan wisselen ze mij, meestal met applaus". Zo praat een mensenvisser. Via de sport komt de priester met moslims in contact, die hij anders niet zou leren kennen.

Dan luiden in volle drieklank de klokken. Amper 200 mensen, voor vier vijfde met Afrikaanse achtergrond, komen op deze late zondagmorgen in de kerk bijeen. Het eerste wat ze zien in het stralend warme licht van blauwe, gele en rode ramen van de hoge, gewelfde ruimte, is de 'Boom van de hoop'. Zes meter hoge, bladerloze takken reiken omhoog, omrankt door rode plastic rozen. De *Arbre de l'espoir* staat midden in het schip van de kerk.

Aan de takken hangen vele briefjes. "Je suis 1080" staat op enkele. Dat slaat op de postcode van Molenbeek en betekent: We geven niet op, ondanks de terreurcatastrofe. "Wij zijn 1080" betekent: Wij wijzen het geweld af, wij staan voor tolerantie en goede nabuurschap. Er vormt zich een burgerbeweging. Eén van de zuilen daarvan is de parochie. Kinderen hebben stukjes papier beschilderd. Daarop zijn handen te zien die in elkaar grijpen, weiden vol bloemen. Iemand heeft geschreven: *"L'amour c'est le plus fort"* - "Het sterkst is de liefde".

Maar dan begint *African Joys* te zingen. Naast *Marie Rosa Mystica* en *Jubilate* een van de drie Afrikaanse koren van de parochie. De Kongolese en Afrikaanse vrouwen dragen oker-groen-bruine kleding - en ze warmen met haar muziek de mensen in de koude kerk behoorlijk op. Om te beginnen met Belgische adventsliederen.

VREUGDE EN WARMTE DELEN "Zusters en broeders, staan jullie klaar?", roept pater Saniko met nadruk bij het begin van zijn preek. "Staan jullie klaar?" En in alle rust kijkt hij iedereen echt aan. De mens wordende God, "op wie wij wachten en die wij tegelijkertijd al viëren" is *'le Prince de la Paix'*, de 'Vredevorst'. We moeten hem met geestdrift ontvangen. En die vreugde en warmte moeten we hier in Molenbeek "in dit moeilijke jaar" delen met allen, ook met de niet-christenen. Daarna spreekt de priester over de aanslagen van 13 november 2015 in Parijs en 22 maart 2016 in Brussel. Aanslagen door islamisten uit Molenbeek. Pater Aurélien praat over het leed van de slachtoffers. Aan het eind van zijn preek maakt hij de mensen

*We geven niet op, ondanks de terreurcatastrofe.
"Wij zijn 1080" betekent: Wij wijzen het geweld af, wij staan voor tolerantie en goede nabuurschap*

enthousiast voor de interreligieuze feestmaaltijd in de moskee *El Kalima* op 17 december. De moslims nodigen christenen en joden uit. "Want Mawlid, het naamfeest van de profeet, het Joodse lichtjesfeest Chanoeeka en Kerstmis vallen in 2016 praktisch samen".

Veertig centimeter klein en met vier theelichtjes versierd is de *'Couronne de l'Avent'*, de Adventskrans van de parochie. Madame Laurence de Porter heeft die gemaakt en zij steekt bij de voorbeden een nieuw lichtje aan. Het koor *African Joys* zingt en swingt. Ook heel langzaam, als de priester bij de consecratie de hostie een hele minuut lang omhoog houdt en laat zien aan de aanwezige gemeenschap. "Ja werkelijk, u bent mens geworden", intoneren dan de twee zusjes Louise en Monique Toná, sopranen uit Kinshasa, begeleid door Biblos Lokombé, de Kongolese bas.

"Wij vullen de hele kerk", zegt Madame Florinda, de Angolese alt, trots na het laatste, Afrikaanse Marialied, waarbij alle aanwezigen dansen. "Toen *African Joys* in 2010 in de kerk van *Saint Jean* begon te zingen, kwamen er maar net tien mensen in de mis. Nu loopt dat tegen de 200", zegt Biblos Lokombé. "Wij brengen de parochie met ons zingen op gang".

Pater Aurélien pakt zijn mobieltje en laat mij foto's zien. Zij laten de priester zien met tulband; kwalijke fotomontages zetten hem neer als haatprediker. "Het werken hier is niet eenvoudig", zucht hij. Rechtse Belgische media nagelden hem aan de schandpaal: hij zou het christendom uitverkopen, een verrader van het geloof zijn. "Door de telefoon bedreigen rechtse extremisten mij met de dood",

Kardinaal Jozef de Kesel belt pater Saniko af en toe op. "Houd de moed erin! Ga zo door! Het bisdom staat achter je!"

ERIK JURGENS

MENSELIJKE WAARDIGHEID IS OER-CHRISTELIJK

"...any man's death diminishes me, because I am involved in mankind, and therefore never send to know for whom the bell tolls: it tolls for thee".

Toen John Donne dit in 1624 schreef was het nog zo dat, als een parochiaan stierf, de doods klok werd geluid. Je stuurde toen een knecht naar de kerk, om te horen wie er was overleden. Daaraan refereert deze tekst, waarvan Ernest Hemingway gebruik maakte voor de titel van zijn beroemd geworden boek "For Whom the Bell Tolls" (1940), een roman die zich afspeelt tijdens de Spaans burgeroorlog.

De tekst van Donne, bij leven deken (dean) van St. Paul's Cathedral in Londen, heeft iets raadselachtigs. Waarom zou de dood van een ander mij minder maken omdat ik ook tot de mensheid behoor? En waarom zou dus de klok ook voor mij luiden?

Een poging tot verklaring: de kernwaarde van het christendom is de gelijkheid van allen voor Gods oog. Dat is uitgewerkt in het beginsel van de individuele waardigheid van elk mens. Hij of zij ontleent die waardigheid dus niet aan het feit dat hij tot een bepaalde groep behoort, maar aan zichzelf. In vele andere, ook oudere, beschavingen is het omgekeerd, daar ben ik slechts iemand omdat ik tot een groep behoor, en mijn waardigheid is dus daaraan ondergeschikt.

Toen de Franse revolutie kwam met de onvervreembare rechten van de mens, ontleenden de revolutionairen dit aan christelijk gedachtegoed en aan de Verlichting. Die "droits de l'homme" werden in de periode na 1791 tot op heden de dragende mythos (wezenlijk verhalend erfgoed) van de westerse samenleving. Het duidelijkste vinden we die terug in de Europese Conventie van de Rechten van de Mens van 1950, die – sinds de val van de Muur – alle Europese landen bindt. Een Hof in Straatsburg ziet toe op de naleving daarvan.

In 1948 hadden de kersverse Verenigde Naties al in New York een Universele Verklaring van de Rechten van de Mens opgesteld (helaas werden daar 'Rights of Man' nieuw omschreven als Human Rights, op aandringen van feministen, met name mevrouw Eleanor Roosevelt: maar menselijke rechten zijn iets anders dan mensenrechten). Weliswaar werd de Universele Verklaring met algemene stemmen aangenomen, maar zij is in de landen waar die christelijk/humanistische mythos ontbreekt nooit echt serieus genomen. In tradities en religies waarin vrouwen een ondergeschikte positie innemen, waarin religieus recht gaat boven seculier recht, waarin de rechtsstaat niet functioneert, daarin wordt de Universele Verklaring heel slecht nageleefd.

Joden en christenen zijn zich vaak niet bewust hoe hun traditie onze westelijke beschaving op dit punt diep doordrenkt heeft. "Zie, in mijn handpalm heb ik je gegrift" zegt Jesaja 49:13 in de vertaling van Piet Oussoren (prachtige vertaling, dat werk van PO). Ik begrijp dat het Hebreeuwse woord daar iets betekent als 'getatoeëerd'. Dus onuitwisbaar in de palm van Gods hand.

Geheel in die geest beschrijft Jezus in Matteüs 25, hoe de bokken en schapen worden gescheiden "als de mensenzoon komt in zijn glorie". Als ge de hongerigen hebt gespijzigd, de dorstigen hebt laten drinken, vreemdelingen geholpen, zieken en gevangenen bezocht. Als gij dat hebt gedaan aan een van dezen, mijn geringste broeders en zusters, zo hebt ge het mij gedaan! Deze diepgaande morele les was nieuw, en heeft een ommekeer in de beschaving van toen gebracht. Laten wij daarom als christenen ons geestelijk erfgoed gedenken, en de rechtsstaat, de mensenrechten en de naastenliefde ook in onze dagen hooghouden!

zegt de pastoor. In elk geval letten een paar potige vrienden van het voetballen in noodgevallen op de bedreigde priester. Kardinaal Jozef de Kesel belt pater Saniko af en toe op. "Houd de moed erin! Ga zo door! Het bisdom staat achter je!" zegt de aartsbisschop van Mechelen-Brussel dan tegen hem.

De zondag eindigt met een bezoek aan het *Concert de Fraternité*, een concert van zuster- en broederschap in de feestzaal *Claridge*. Dat wordt georganiseerd door de oecumenisch gemotiveerde moslima Noufissa Bouchrif. Zij stichtte de vereniging 'Licht van het hart' van Joodse, christelijke en moslimkoren. Die zingen hier. Ook zangeressen van *Saint Jean Baptiste* in Molenbeek treden op. ●

©Publik-Forum/Mariënburg Magazine.

Dit artikel verscheen eerder onder de titel 'Gott wird Mensch in Molenbeek' in het Duitse tijdschrift Publik-Forum (16 december 2016, nr.24, blz.30-31).

Vertaling: Ad Krijnen.

CO LU MN.

TEKST

LIDY VERDEGAAL

FOTO

SHM NEDERLAND

SCHULDHULPMAATJES

BIEDEN EERSTE HULP BIJ SCHULDEN

HET BEGINT VAAK MET STRUCTUREEL ROOD STAAN BIJ DE BANK, WAARDOOR DE HUUR, DE ENERGIE EN DE ZIEKTEKOSTENVERZEKERING NIET MEER AUTOMATISCH KUNNEN WORDEN AFGESCHREVEN. EERST KOMEN DE AANMANINGEN, DAARNA DE BRIEVEN VAN INCAS-SOBUREAUS EN DEURWAARDERS, EN VERVOLGENS GAAT DE WONINGCORPORATIE DREIGEN MET ONTRUIMING. HOE KOMT IEMAND OOI T NOG UIT ZULKE MISÈRE? HET ANTWOORD: DOOR TIJDIG HULP TE VRAGEN, BIJ DE GEMEENTE, BIJ DE KERK OF BIJ HET MAATSCHAPPELIJK WERK. DIE INSTANTIES KUNNEN MENSEN VERWIJZEN NAAR SCHULDHULPMAATJE. MAAR RECHTSTREEKS MELDEN BIJ SCHULDHULPMAATJE KAN OOK, MENSEN KUNNEN HET VINDEN VIA GOOGLE. EEN SCHULDHULPMAATJE IS EEN OPGELEIDE VRIJWILLIGER DIE PRAKTISCHE ONDERSTEUNING BIEDT BIJ FINANCIËLE PROBLEMEN. EEN "MAATJE" BRENGT GEEN ZAK GELD MEE, MAAR HELPT MET HET ORDE SCHEPPEN IN DE ADMINISTRATIE, GEEFT ADVIEZEN EN BIEDT EEN LUISTEREND OOR. DAARNAAST PROBEERT HIJ OF ZIJ OOK DE MENSEN WEER OP EIGEN BENEN TE ZETTEN, DOOR HET BEVORDEREN VAN HUN ZELFBEWUSTZIJN EN ZELFREDZAAMHEID. MET ALS EINDDOEL: NIEUWE HOOP, EN PERSPECTIEF OP EEN LEVEN ZONDER SCHULDEN.

IN 2001 NAM KERK IN ACTIE HET INITIATIEF TOT OPRICHTING VAN HET PROJECT SCHULDHULPMAATJE. EEN PROJECT DAT KERKEN HELPT MAATSCHAPPELIJK RELEVANT TE ZIJN, EN VRIJWILLIGERS EEN BETEKENISVOLLE TAAK GEEFT. INMIDDELS IS ER EEN LANDELIJK NETWERK ONTSTAAN VAN 80 PLAATSELIJKE STICHTINGEN, MET 1700 VRIJWILLIGERS. DE LANDELIJKE VERENIGING ZORGT VOOR ONDER MEER DE DRIEDAAGSE BASIS-TRAINING EN GEEFT RICHTLIJNEN EN ADVIEZEN. MARIËNBURG MAGAZINE LAAT TWEE BEVLOGEN EN BETROKKEN SCHULDHULPMAATJES AAN HET WOORD: JOLANDA KORSTEN UIT VENLO EN TINEKE VAN TILBORG UIT VIANEN.

*JOLANDA KORSTEN (50 jaar).
Schuldhulpmaatje in Venlo.*

“SchuldHulpMaatje bestaat in Venlo sinds 2011, en is opgericht op initiatief van de Jongerenkerk Venlo en de Vincentiusvereniging. Er zijn inmiddels 25 opgeleide maatjes in Venlo. Ik was wegens reorganisatie bij de Rabobank ontslagen. Daar had ik al te maken gehad met mensen in financiële problemen. SchuldHulpMaatje leek me daarom wel iets voor mij. Ook omdat ik het zelf niet breed heb, maar het toch red en tevreden ben. Ik geef dat ook mee aan hulpvragers die daarvoor openstaan. Ik probeer altijd naast de hulpvragers te gaan staan. Maar helaas lukt het me toch niet altijd om mensen te motiveren hun gedrag te veranderen. Als maatje ga ik eerst samen met de cliënt de situatie bekijken: wat komt er binnen en wat gaat er uit. Dan maak ik een budgetoverzicht. Maatjes geven advies, denken mee, reiken mogelijkheden aan, leggen uit wat de consequenties zijn van keuzes.

“Je moet je vooral kunnen inleven in mensen, en begrip hebben voor wat armoede met mensen kan doen”

FOTO
MARIËNBURG MAGAZINE

Jolanda Korsten

Maar die keuzes maken de mensen zelf. Kiezen ze dan voor een onverantwoorde aanschaf of uitgave, dan geeft dat nu juist vaak het benodigde inzicht. Want het gaat om bewustwording. Maar ik zie ook dat er heel wat mensen zijn die wel willen maar niet kunnen. Op alle gebied. Bijvoorbeeld het invullen van formulieren. Of het bellen met een incassobureau of deurwaarderskantoor. Dat gaat veel mensen slecht af, omdat de emoties opspelen. Als wij als schuldhulpmaatje bellen dan gaan we het gesprek professioneler en kalmer in, en krijgen we de benodigde betalingsregeling veel gemakkelijker rond. Schuldeisers denken dan natuurlijk ook: deze persoon heeft hulp, en zal dus eerder de afspraken nakomen. Je hoeft voor dit werk niet per se goed te zijn met cijfertjes, want dat kun je leren. Je moet je vooral kunnen inleven in mensen, en begrip hebben voor wat armoede met mensen kan doen. Anders is het lastig werken. Je hebt erg veel geduld nodig. Het komt voor dat je al een tijdje bij iemand aan huis komt, en dat er dan nog nieuwe rekeningen op tafel komen die ze eerder niet durfden te laten zien. Natuurlijk is het ook zo dat als de schulden te hoog blijken, of als er geen aflossingscapaciteit is, we het als maatje niet kunnen oplossen. Dan kijken we of een bewindvoerder of professionele schuldhulpverlening ingeschakeld kan worden. Ik ga dan als begeleider met mijn cliënt mee als hij of zij dat wil, en blijf zo nodig ook daarna nog beschikbaar. Je ziet als maatje wel dat er meer afstemming zou moeten zijn in de professionele hulpverlening. Hulpverlenend Nederland bestaat uit tientallen instanties, ieder op zijn eigen eilandje. Daar wordt nu wel iets aan gedaan, maar het gaat heel moeizaam. Ik zei al dat ik niet alle gevallen tot een goed einde kan brengen. Ik ben bijvoorbeeld al een jaar bezig met een gezin met grotere kinderen. Er zijn daar naast schulden ook diverse andere problemen, er is ook andere hulpverlening actief. De schulden heb ik overzichtelijk kunnen maken en ik heb ook verschillende betalingsregelingen kunnen treffen. Maar als er formulieren ingevuld moeten worden, zijn de

Tineke van Tilborg

daarvoor benodigde brieven met informatie niet te vinden. Het echtpaar doet daar ook weinig moeite voor. Ik heb een systeem geadviseerd voor de registratie van het kostgeld van de kinderen, maar dat bleek een onbegonnen zaak. Eigenlijk hebben ze een bewindvoerder nodig, want die kan hun administratie overnemen. Helaas zien ze daarvan het gemak en voordeel niet in. Ik vind het heel moeilijk om dit gezin los te laten, omdat ik weet dat het weer fout kan gaan. Maar soms kun je nu eenmaal niet helpen op de manier die je zou willen.”

TINEKE VAN TILBORG (60 jaar).
Schuldhulpmaatje in Vianen.

“Ik ben sinds twee jaar schuldhulpmaatje. Mijn contract als managementassistente was afgelopen toen ik in de krant las over SchuldHulpMaatje. Ik heb me meteen aangemeld. In het verleden hebben mijn man en ik het een tijdje financieel moeilijk gehad. Ik weet dus wat financiële problemen met je kunnen doen. Ik vind dat als het je zelf goed gaat je een ander moet helpen. Als er zoveel narigheid om me heen is wil ik een steentje bijdragen. Ik heb Frans gestudeerd, heb dus geen financiële opleiding, maar dat mis ik niet. Als maatje krijg je een intensieve driedaagse cursus en volg je periodieke bijscholing via e-learning. Daarnaast leer ik veel in de praktijk en val voor financieel-technische zaken zo nodig terug op mijn coördinator of op mijn collegae schuldhulpmaatjes. Het belangrijkste voor een maatje is dat je een ‘helicopter view’ hebt. Je begint met orde scheppen in de administratie, zodat de mensen inzicht krijgen in hun inkomsten en uitgaven. Dat is vaak veel werk, mensen met schulden hebben de neiging hun post niet eens open te maken. Maar er is ook een belangrijke sociale kant aan dit werk. Mensen zijn blij als ze hun emoties kwijt kunnen aan iemand die de tijd voor hen neemt. De meeste hulpvragers zijn gemotiveerd om uit

FOTO

SHM NEDERLAND

Na het doorlopen van de basistraining ontvangt een maatje een certificaat; Foto: SHM Nederland

de schulden te komen, en begrijpen heel goed dat ze dan hun manier van leven moeten veranderen. Ik streef ernaar ze weer zelfstandig te maken en de regie over hun eigen leven terug te geven. Belangrijk is wel om je grenzen te bewaken en te beseffen dat je niet alles voor ze op kunt lossen.

Een schuldhulpmaatje werkt heel gestructureerd. Ik maak een verslag van elk gesprek. Dat stuur ik naar mijn coördinator, die geeft zo nodig advies of tips. Dat commentaar verwerk ik in het verslag. Ook afspraken met instanties bevestig ik per mail.

Als ik terugkijk op twee jaar maatje-zijn dan is er één zaak die ik niet snel zal vergeten.

Dat was de hulpvraag van een alleenstaande man met dyslexie, waardoor hij geen brieven in ambtelijke taal kon lezen. Hij was na vijf jaar samenwonen in de steek gelaten,

met achterlating van een berg onbetaalde rekeningen, had een flinke hypotheekschuld en zat overspannen thuis. Hij zag het allemaal niet meer zitten. De belastingdienst had loonbeslag gelegd omdat er al drie jaar geen aangifte inkomstenbelasting was gedaan. Ik kwam er achter dat hij in plaats van een schuld aan de belastingdienst nog een behoorlijke teruggave tegoed had vanwege zijn hypotheekrente. Door invulling van de aangiftes, de opheffing van het loonbeslag en de daaropvolgende terugbetalingen door de belastingdienst, kon hij bijna al zijn schulden binnen enkele maanden afbetalen. Je ziet zo'n man weer helemaal opfleuren, hij werkt inmiddels weer en heeft vertrouwen in de toekomst. Dit laat goed zien wat een impact geldzorgen kunnen hebben. ●

BISSCHOPPEN

Wanneer een Nederlandse bisschop zich op televisie zijn mijter laat opzetten en de bisschopsstaf ter hand neemt om te preken, is het wel even slikken. Er worden dan uitspraken gedaan, die er niet om liegen. Wat moet je daarmee als gelovige?

Met al zijn gezag sprak de kardinaal bij het sluiten van de Heilige Deur: 'Vandaag kunt u er nog door en met de gebruikelijk voorwaarden krijgt u dan kwijtschelding van de straffen in het vagevuur'. Kennelijk brandt dat vuur nog steeds. Mag het dan niet symbolisch zijn? 'Ons seminarie bloeit', zei de bisschop uit het zuiden: 'we hebben ongeveer veertig priester-studenten in Rolduc. En wel vier uit Nederland!', zei hij zachtjes. En dan zijn hulpbisschop: 'Neem nou de Heilige Jozef, die bidt de hele dag, want in gesprek zijn met Jezus en Maria is toch bidden. En een huwelijk zonder seks kan toch goed zijn. Want Jozef had geen seks'. Was de bisschop erbij?

Een bisschop uit het westen reikte devoot de communie uit, maar de hosties waren op en de rij gelovigen moest terug naar de bank. Tot slot las de bisschop zonder enige schroom het slotgebed: 'Heer, we mogen dankbaar zijn dat u ons niet met ledige handen heenzendt'...

**SchuldHulp
Maatje**®

WAT KUNT U ZELF DOEN?

Heeft u geduld met mensen en wilt u schuldhulpmaatje worden? Kijk op de website www.schuldhulpmaatje.nl of schuldhulpmaatje al actief is in uw woonplaats. Als dat nog niet het geval is, dan kunt u wellicht het initiatief nemen om samen met minimaal drie lokale kerken of kerkelijke instanties een eigen plaatselijke stichting op te richten.

HARRIE EN HENDRO: HEEL VERSCHILLENDE KATHOLIEKEN

vooral naar de beeldvorming van de kritisch katholieken in Nederland, zoals die bestaat bij Munsterman en wellicht veel anderen, waaronder misschien ook jongeren. Wat Munsterman Van den Akker naar het hoofd slingert, zou elke kritisch katholiek zich kunnen aantrekken. Altijd goed om je te realiseren hoe je als kritisch katholiek bij derden overkomt.

1. Het is een tamelijk onschuldig interview door Lisette Thoof met Harrie van den Akker, als nieuwe voorzitter van Mariënborg, dat gepubliceerd werd op 13 september 2016 op de website Nieuwwij.nl. Niettemin leidde het tot ‘heftige reacties’ op *Facebook*, en tot een uitnodiging van Nieuwwij aan Hendro Munsterman en Harrie van den Akker voor een briefwisseling.

Zoals gezegd was het genoemde interview erg onschuldig. Er staan alleen maar dingen in die leden van Mariënborg als *gefundenes Fressen* zullen aanmerken. Dat de r.-k. kerk mensen meer vrij moet laten in vormen van liturgie, diaconie, hertrouwen, homo-huwelijken. Dat er rare dingen staan in de geloofsbelijdenis. Dat ‘waar twee of drie in de naam van Jezus bijeen zijn’ het belangrijkste is. Dat de kerk in de loop der eeuwen er van alles heeft bijgesleept, zoals priestercelebaat en onfeilbaarheid van de paus.

Verbazend waren dus de heftige reacties – aldus Nieuwwij – op *Facebook*, en vooral ook de eerste reactie van Munsterman: “Daar gaan we weer; ik las er weer van het betweterige Nederlandse zogenaamd moderne maar zo vergrijsde katholicisme dat schijnbaar precies weet wat er allemaal fout is in de rooms-katholieke kerk.”

In deze nabeschuiving van de briefwisseling kijken we

2. Meerdere keren schrijft Munsterman zinnen als: “Zogenaamd ‘progressieve’ katholieken hebben er (...) een handje van en zitten soms (vaak?) net zo vast in vastgeroeste ideologieën als wat zij hun rechtse opponenten verwijten.”

Wat Munsterman niet duidelijk maakt is welke groepen hij in het vizier heeft. De kwalificaties *progressief* en *rechts* zijn in kritisch katholieke kringen al jaren in onbruik. Bedoelt hij Mariënborg? Of bedoelt hij Bezielend Verband Utrecht en het Professorenberaad, die hard werken aan de vitaliteit van lokale geloofsgemeenschappen? Of strijdbare gemeenschappen als de Ekklesia Amsterdam en de Salvator?

Nu zal Munsterman een temperamentvol man zijn, en zeer betrokken bij de r.-k. kerk. Maar in het debat schoot hij soms uit de heup, overdreef hij en haalde dingen uit hun context. Die discussiestijl leidde er mede toe dat de briefwisseling voor een belangrijk deel inhoudelijk in een welles-nietes-discussie verzandde.

Mensen die in deze periode van kerksluitingen knokken voor hun lokale geloofsgemeenschap, zet hij snerend weg met een variant op Wilders: *Willen jullie meer of minder priesters?* Een weinig elegante vergelijking, die bovendien de plank mislaat. Het gaat helemaal niet om *meer of minder priesters*, het gaat om het behoud van de lokale geloofsgemeenschap.

Een ander citaat van Munsterman: “Jullie zingen zo graag Huub Oosterhuis – en veel van zijn liederen zing ik ontzettend graag met jullie mee. ‘*Blijf niet staren op wat vroeger was, sta niet stil in het verleden*’, is één van zijn bekendste – de tekst is geïnspireerd door Jesaja 43,18-19. En jullie zingen het graag (en niet zelden terecht) de institutionele kerk en haar hoogwaardigheidsbekleders toe. Maar durven jullie het ook jezelf eigenlijk wel toe te zingen?” Schrijver dezes kan niet voor anderen spreken. Maar persoonlijk heb ik Oosterhuis’ liederen nooit geïnterpreteerd als strijdliederen tegen een bisschop. De teksten van Oosterhuis gaan over onszelf. Wij, kritisch katholieken, blijven niet staren op wat vroeger was, wij staan niet stil in ons verleden.

Munstermans tekst wekt her en der de suggestie dat hij weinig voeling heeft met wat er leeft onder de Nederlandse kritisch katholieken.

Kerken die gesloten moeten worden doet hij af als “hopen stenen met een dak erop”; dat geeft nu niet precies het gevoel weer dat de vechters voor vitale geloofsgemeenschappen ervaren.

Hij citeert Wilders verkeerd: die had het in zijn meer-minder-uitspraak over Marokkanen, niet over moslims. Munsterman doet allerlei suggesties voor ‘echte vernieuwing’: start een bijbelgroep in je buurt, start een leesclub en begin aan *Laudato Si’*, steek de koppen bij elkaar om de armoede Nederland en de wereld uit te helpen. Heeft hij enig idee hoeveel van dat soort activiteiten reeds plaatsvindt in Nederland?

3. Waar staat Munsterman voor? We illustreren het met enkele citaten.

“Het warm maken van niet-gelovigen voor Jezus van Nazareth, die wij als Christus belijden.”

“Een kerk die niet meer doet wat Jezus gedaan en gevraagd heeft (Doet dit tot mijn gedachtenis), kan en mag niet meer christelijk heten. Zonder eucharistie gaat het dus niet.”

“Na jaren van afbraak-katholicisme hebben we dringend behoefte aan geworteld dynamisme. Een nieuwe dynamiek die respectvol naar het verleden kijkt (en behoudt wat mensen voedt, hoop geeft en geestelijk doet opleven) en tegelijkertijd hoop- en verwachtingsvol naar de toekomst (waar nieuwe vormen zich mogen aandienen).”

Hooggestemde formuleringen, stof voor de Credo-commissie van Mariënborg.

Wat is de droom van Harrie van den Akker? “Een pluriforme kerk (omdat de wereld pluriform is), niet meer top-down

aangestuurd, met volop ruimte voor lokale initiatieven, voor getrouwde priesters, voor de vrouw in het ambt, voor diakens en actieve, bijgeschoolde vrijwilligers, voor andere liturgievormen dan (enkel) de uniforme eucharistieviering. Anders maakt de kerk zichzelf overbodig en wordt zij verliezer. En er valt zo veel te winnen in en voor Gods naam.”

Een vertrouwd Mariënborg-geluid.

4. De briefwisseling werd op 13 december 2016 afgesloten met een debat tussen Munsterman en Van den Akker in de Dominicuskerk in Utrecht. Daarbij waren drie referenten uitgenodigd.

Juliette van Deursen (docent lerarenopleiding Theologie en Levensbeschouwing) vroeg waar we onze energie in moeten steken als het gaat om de toekomst van de kerk. Van den Akker wijst op de paus, Munsterman verwijdt de blik naar een oecumenisch perspectief.

Theoloog Franck Ploum (Zinsverband, Ekklesia Breda) bekritiseert beide briefschrijvers. De briefwisseling vond hij een loopgravenoorlog en achterhoedegevecht. Munsterman kwam daarbij als theoloog soms arrogant over, bij Van den Akker bespeurde hij een hang naar de zegen van de bisschop. Hij miste het messiaans visioen: dat God ons roept de verantwoordelijkheid voor de wereld op ons te nemen.

Jos Moons (Jezuïet, theoloog en pastor) vraagt beide sprekers of ze van de ander iets gehoord hebben waarover ze meer willen weten. Van den Akker verwijst naar de website Nieuwwij, Munsterman heeft gehoord dat Van den Akker bruggen wil bouwen en niet wil afbreken.

Het debat werd afgesloten met het bidden van het *Onzevader*. Echt katholiek om verschillen onder een religieus tapijtje te vegen.

Welk *Onzevader* zou het geweest zijn? De oude Nederlandse versie, de nieuwe, of een oecumenische? ●

Vanaf 31 oktober 2016 tot en met 31 oktober 2017 organiseert de Protestantse Kerk vanuit de campagne 2017: 500 jaar protestant tal van activiteiten rond 500 jaar protestantisme.

2017 / 500JAARPROTESTANT.NL
GELOOFWAARDIG

Protestantse
Kerk

500 JAAR REFORMATIE: WAAR GING HET OM?

HET REFORMATIEJAAR STAAT ALOM IN DE BELANGSTELLING, MET NAME IN DUITSLAND, WAAR MAARTEN LUTHER LEEFDE EN WERKTE. IN NEDERLAND IS DE AANDACHT HIERVOOR HEEL WAT BESCHIEDENER.

Het begon op 31 oktober 1517, toen Luther zijn fameuze 95 stellingen in Wittenberg aan de kerkdeur zou hebben gespijkerd. Historisch is dat nooit vastgesteld, maar ze deden wel hun werk. Luther had ze in het Latijn opgesteld om een academische discussie op gang te brengen. Het liep echter helemaal anders. De stellingen sloegen in als een

bom, werden onmiddellijk vertaald en overal in de volkstaal verspreid. Dat ging razendsnel, mede omdat iedereen vanaf 1516 gebruik kon maken van de 'rijkspost', die in 1491 was opgericht. En zo werd het tot Luthers eigen verbazing een hype.

Hij had met zijn universitaire collega's een discussie willen hebben over het boetesacrament en de daarmee samenhangende aflaatpraktijk, die de kerk van de 16e eeuw veel geld opleverde. Opgelegde kerkelijke straffen kon je zo afkopen. De mensen dachten dat ze met het kopen van aflaten hun ziel en zaligheid konden redden. Luther wist dat dit niet de

officiële leer van de kerk was. De paus kon immers enkel straffen kwijtschelden die hij zelf had opgelegd. Luther had grote kritiek op iedereen die beweerde dat boetes voor stervenden tot in het vagevuur golden: “Dit onkruid, dat men kerkelijke straffen laat doorlopen tot in het vagevuur, is zonder twijfel gezaaid toen de bisschoppen sliepen”. Dus Luther nam het eigenlijk op voor het kerkelijk gezag, en hij kon zich niet voorstellen dat er kerkelijke gezagsdragers waren die er anders over dachten. De kerk scheuren was wel het laatste

“De aflaatkwestie vormde slechts de aanleiding tot het ontstaan van die internationale beweging, waaruit het protestantisme is voortgekomen.”

wat hij wilde. Hij wilde juist de kerk van binnenuit vernieuwen. En hij was niet de enige.

LUTHER EN DE REFORMATIE

Er waren in Europa al heel wat voorlopers van de hervorming geweest, die voor kerkvernieuwing hadden gepleit. Daarom kun je de reformatie niet alleen aan 31 oktober 1517 koppelen. De reformatie is geen moment, maar een vernieuwingsproces, dat doorgaat tot op de dag van vandaag. In Italië verlangde Franciscus van Assisi naar een kerk zonder pracht en praal. In Bohemen stelde Johannes Hus misstanden aan de kaak, zoals de handel in kerkelijke ambten, relieken en aflaten.

In ons land waren Geert Groote en Thomas à Kempis voortrekkers van een spirituele beweging (Moderne Devotie), die kerkvernieuwing en persoonlijke levensheiliging nastreefde. Het was Geert Groote die zware kritiek leverde op de bouw van de Domtoren in Utrecht (Contra Turrim Traiectensem). De Engelse hervormer John Wycliff wilde terug naar de Bijbel en de kerkvaders. Al deze stromingen hadden hun sporen nagelaten en de weg bereid voor wat later de reformatie zou gaan heten.

Maar het was Luther die de zenuw raakte. Dat zijn 95 stellingen zo aansloegen, was meer geluk dan wijsheid. Je zou het ook een ongeluk kunnen noemen, als je alle bijkomende nare gevolgen in aanmerking neemt, zoals kerkscheuring, ketterjacht, inquisitie, Beeldenstorm en brandstapels. Maar één ding is zeker: de tijd was rijp voor kerkvernieuwing. En het wachten was op iemand als Luther, die het geloof, de persoonlijkheid, de intelligentie, de energie, de karakterstructuur en de onverzettelijkheid had om te zeggen: “Hier sta ik, ik kan niet anders”. Zo leefde hij ook. Fijnbesnaard was hij zeker niet, en schelden kon hij als de beste. Hij nam

nooit een blad voor de mond en moest vaak gecorrigeerd worden door zijn vriend en collega-reformator Philippus Melanchthon, die veel subtieler was. Maar Luther was wel de man die precies zei wat er op

dat moment gezegd moest worden. Daarin was hij onovertroffen. Hij raakte de kern en zo bracht hij een hervormingsbeweging op gang die Europa voorgoed heeft veranderd.

Niet alleen wie meeging met de reformatie, maar ook wie bleef werd door dit alles opnieuw aan het denken gezet. Er waren in die tijd ook pogingen om nader tot elkaar te komen. Er waren ook ‘blijvers’ als Erasmus en anderen, die wel vernieuwende gedachten ontwikkelden, maar toch niet meegingen met de reformatie. En er ontstond in de zestiende eeuw ook aan rooms-katholieke zijde een hervormingsbeweging, onder de bezielende leiding van Carolus Borromeus en later Franciscus van Sales.

PROTESTANTISME Luthers verzet tegen de aflaatpraktijken gaf de stoot tot de reformatie, die als vernieuwingsbeweging snel terrein won, mede door de uitvinding van de boekdrukkunst. Toen de bal eenmaal ging rollen, was er geen houden meer aan. Al snel manifesteerden zich ook de tegenkrachten. Toen de reformatie in 1529 in de kiem gesmoord dreigde te worden, kwam er een heftig protest van vorsten en steden die het oneens waren met het besluit om de godsdienstvrijheid te beknotten. Dit staat bekend als het Protest van Spiers. En zo

is het woord 'protestant' geboren. De aflaatkwestie vormde slechts de aanleiding tot het ontstaan van die internationale beweging, waaruit het protestantisme is voortgekomen. Gewone mensen hadden het idee dat ze hun eeuwige heil met goede werken konden verdienen, of voor geld konden kopen – en ze betaalden grif. Luther zag dat en protesteerde. Hij wist, dat ons eeuwige heil alleen in Gods hand ligt en onbetaalbaar is. Maar Luther zag ook heel scherp dat hebzucht op de loer ligt zodra het over geld gaat. Geld is iets dat mensen altijd raakt en dat is van alle tijden.

Maar er was meer. Die jonge Augustijner monnik ging aanvankelijk zwaar gebukt onder de gedachte dat je het voor God nooit goed genoeg doet. Gods straffende gerechtigheid joeg de jonge Luther meer schrik aan dan goed voor hem was. Daardoor leed hij zwaar onder zelfverwijt en zelfkwelling. Tot hij tot de bevrijdende ontdekking kwam, dat het leven zo niet in elkaar zit. God eist niet dat we perfect zijn, maar neemt ons in genade aan en geeft ons alle ruimte en vrijheid, als we in Jezus Christus geloven. Luther wist zich 'simul justus ac peccator'. Je bent rechtvaardig én je bent zondaar, en je bent het allebei tegelijk. Voor God ben je goed zoals je bent, ook al ben je de fout ingegaan. Want Christus heeft de last van ons afgenomen en daarom mogen we vrij en vrolijk leven. Luther vond ook, dat niemand het recht heeft iemand anders te overheersen. Dienstbaarheid is goed, maar je bent nooit iemands knecht. Tegelijkertijd vond hij dat je van een gelovige wel altijd behulpzaamheid mag verwachten. En dan ben je als gelovige dus toch een knecht, zelfs van

iedereen. Maar dan vrijwillig. Een mooie paradox!

Luthers grote ontdekking was, dat we van God helemaal niets hoeven of moeten, maar dat we alles krijgen, zomaar voor niets. Ook als je dingen niet goed doet en zelfs als je zwaar de fout ingaat, mag je toch in geloof Gods goedheid ontvangen. God komt je tegemoet met liefde en genade. Je hoeft je daar alleen maar voor open te stellen. Goeddoen is daarvoor geen voorwaarde, maar een blijk van vreugde en dankbaarheid. Uit onszelf zijn we niet rechtvaardig of heilig, maar in Christus zijn we dat wel. Uit dát geloof en van die genade mogen we leven. Meer nog dan Maarten Luther heeft Johannes Calvijn het Nederlandse protestantisme beïnvloed. Hij was een stuk jonger dan Luther en was net zo min als Luther uit op een kerkscheuring. Beide reformatoren wilden de kerk van binnenuit vernieuwen. Want tijden veranderen en dan moet het anders. De kerk moet zichzelf in nieuwe tijden opnieuw durven formeren. Allerlei achterhaalde gebruiken en regels konden gerust overboord. 'Ecclesia reformata semper reformanda' is een bekende slagzin van de reformatie. De kerk moet zich altijd weer opnieuw in het gelid stellen (reformeren), want het kan altijd anders en beter. ●

DS. DR. MARGRIET GOSKER IS NAMENS DE PROTESTANTSE KERK PROJECTCOÖRDINATOR VAN DIT JUBILEUMPROJECT.

BASIS- OECUMENE

TORENHOOG STEEKT DE NEOGOTISCHE KATHOLIEKE KERK BOVEN MIJN DORP UIT, TERWIJL DE PKN-GEMEENTE OVER EEN LAAG MULTIFUNCTIONEEL GEBOUW BESCHIKT, EN DAARMEE ZIJN EIGENLIJK HUN BEIDER KARAKTERS DUIDELIJK GETEKEND. DE EEN VANOUDS THUIS IN DIT KATHOLIEK BRABANTS DORP, DE ANDER JONGER, KLEINER EN MEER VAN BUITEN. TOCH IS ER BEGRIP VOOR ELKAAR EN IS ER EEN AANTAL ACTIVITEITEN WAARIN ZE SAMENKOMEN. SOMS IS EEN SCHERPE TEGENSTELLING MERKBAAR, MAAR ER WORDT ZORGVULDIG GEHANDELD OM DAT TE VOORKOMEN. DIT ARTIKEL KIJKT NAAR DE PLAATSELIJKE OECUMENE.

Natuurlijk is het een Brabants dorp met alle karaktertrekken die daarbij horen. Een eeuwenoude traditie met bedevaarten, een gilde dat ook al honderden jaren bestaat, en bijna de hele bevolking is van oudsher katholiek. Het kasteel werd ooit bewoond door protestantse adel en die legde de basis voor een kleine protestantse gemeente, waarvan ooit de vader van Vincent van Gogh dominee was. Die groep is ongetwijfeld gegroeid door Philipswerknemers uit Noord Nederland. Een immigrantenkerk dus, die in feite ook sociologisch als een sterke groep kan worden gezien. Evenals de katholieke parochie krijgt ze steeds meer te maken met vergrijzing en het wegblijven van jonge gezinnen.

OECUMENISCHE VIERINGEN Jaarlijks is er een oecumenische viering die wisselend in beide kerken gehouden wordt. Een Woorddienst, om mogelijke problemen met Communie te vermijden. De ontvangende partij leidt de dienst, en de gast verzorgt de prediking. Dit jaar stond deze viering in het teken van 500 jaar Maarten Luther. Daar schreef de predikant in zijn gemeentebblad pittige stukjes over. Met name nam hij sterk afstand van de antisemitische gedachten en teksten van Luther.

De vorige predikant mopperde wel eens tegen mij dat de

pastoor van een paar jaar terug – die recht in de leer was – hem een paar treden van het altaar omlaag stuurde. Die pastoor stuurde ook veel vrijwilligers weg uit zijn kerk. Die vonden dan vaak bij de PKN-gemeente gastvrij onderdak. Kun je dat oecumene noemen?

Eind januari, bij het begin van de week van gebed voor de eenheid, was er weer zo'n oecumenische viering. De pastoor was gastheer en de plaatselijke PKN-predikant de gast. Beide voorzien van een groene stoel kwamen ze uit de sacristie, waarna het verschil direct duidelijk te zien was: de pastoor knielde devoot voor het altaar, terwijl de predikant bleef staan. Om via een ritueel de verdeeldheid te laten zien, had men gekozen voor het opbouwen van een muur, waarbij bij elke steen een gebed om vergeving gebeden werd. Op de stenen stonden thema's als *discriminatie*, *vervolging*, *verbroken gemeenschap* en *godsdiensoorlogen*. Ten slotte werd de muur afgebroken en werden de stenen in kruisvorm neergelegd. De dominee ging in zijn meditatie in op de herdenking van 500 jaar Maarten Luther, die een hervorming van de rooms-katholieke kerk beoogde. Het liep uit op een pijnlijke scheuring, die door het concilie van Trente (1545-1563) definitief werd. Bij de Luther-herdenking in Duitsland is vooral sprake van verzoening. De predikant hield ons voor, dat het begrip verzoening beter vervangen kan worden door 'jouw hand, mijn glimlach', een mildere vorm van toenadering. Sterk waren daarbij zijn woorden over Maarten Luther, die God niet als een eisende God naar voren bracht, maar als een gevende God. Verder was de predikant van mening dat er theologisch steeds meer sprake is van overeenkomsten. De slotzegen was wel een beetje vreemd: de dominee kent een breedsprakige zegenformule, die nu verloren ging in een simpele zin, en het brede zegengebaar van de pastoor bleef steken bij zijn opgeheven hand. Overigens bleef bij mij een vervelend gevoel achter na deze devote en bewogen viering. De goedbedoelde toenadering van beide kerken laat namelijk onverlet dat in de plaatselijke parochie kritische christenen weggestuurd zijn, en dat de totstandkoming van de PKN veel pijn heeft gegeven.

ZIEKENZALVING In het plaatselijk ziekenhuis is de pastorale zorg verdeeld over de verschillende kerkgenootschappen. De plaatselijke pastoor, de dominee en een geestelijk verzorger vormen samen een team. Er is een stemmig stiltecentrum waarin zowel de Bijbel, de Koran, een uitgerolde Thora-rol, een Shiva-beeld en een Boeddha aanwezig zijn. Een triest voorval dat de oecumene geen goed gedaan heeft, was een schrijven in het parochieblad over de ziekenzalving. "Let op", stond er, "dat u in geval van een mogelijk overliden

LEON GOERTZ

KOOL & GEIT

Wanneer men de kool en de geit wil sparen, dan wordt de kool rot en de geit gaat kapot. Elke geitenbreier en tuinkabouter weet dat dit zo werkt. Zo niet het bestuur van het bisdom Roermond.

Dat denkt blijkbaar in bovennatuurlijke mechanismen. Om de financiële zorgen en het gebrek aan priesters het hoofd te bieden, grijpt het terug op het Rijke Roomse verleden. Toen immers, zo betoogt men, had de pastoor vaak een geit en een moestuin om niet te verhongeren. Daarbij ook nog een bijbaantje in het onderwijs waarmee zijn salaris veilig gesteld was.

Is dit een model om in onze tijd de 'parochietrubbels' op te lossen? Wordt het dan vanuit Rolduc stagelopen op een kinderboerderij en in volkstuintjes om het geitenhoeden en tuinieren onder de knie te krijgen? Dat is dan een pretpakket voor de aanstaande pastor.

Maar zijn hoofdvak zal toch moeten zijn: hoe leer ik herder te zijn voor mensen. Een kandidaat uit het buitenland zal allereerst de taal moeten leren om fatsoenlijk te kunnen communiceren. Ook zal hij wegwijis moeten worden in het culturele en maatschappelijke circuit in de lokale samenleving.

Wanneer de kerkelijke overheid mekkert over gebrek aan financiën en waardering - de geit geeft geen melk meer - dan komt dat omdat de parochiaan te weinig gevoed wordt met verse geloofskost. Van verdorde koolbladen en uitgeleefde en herkauwde geloofswaarheden wordt de bok niet vet. Dat zet geen zoden meer aan de dijk. Gevolg: de kas raakt leeg, de parochiestructuur zakt in elkaar.

In sommige parochies zoekt men in overleg met de lokale bestuurders de functie van het kerkgebouw te verbreden tot multifunctioneel welzijnscentrum. Een veelheid aan culturele activiteiten en een gastvrije ruimte voor minderbedeelden, met uitbundig feestenden rond de gedekte tafel met daarop geitenkaas-in-koolblad, werkt verheffend en communicerend. Binnen deze organisatie kan de pastor, als coördinator en christelijk inspirator, ook bij tijd en wijle die ruimte vullen met uit het hart gegrepen liturgische vieringen. In deze Geest zou men wellicht weer toestromen en zeggen: Geloven als werkwoord, geloven in elkaar. We zetten de schouders eronder. Dus hup met de geit!

“In de dagelijkse praktijk wordt toch veel samengewerkt. Zo is er regelmatig een oecumenische Bijbellesing met de pastoor en de dominee.”

wel door de pastoor of een geldig gewijde priester laat bedienen. In andere gevallen leidt het tot niets.” Dit bericht heeft veel parochianen en gemeenteleden geërgerd. Maar de toen aanwezige rechtlijnige deken heeft het zo naar buiten gebracht. Mijn schoonmoeder heeft overigens enkele uren na haar dood van een geestelijk verzorger – geen idee van zijn achtergrond – een ziekenzalving gekregen, die buitengewoon devoot en zinvol was en ons veel troost heeft gegeven.

BIJBELLEZING In de dagelijkse praktijk wordt toch veel samengewerkt. Zo is er regelmatig een oecumenische Bijbellesing met de pastoor en de dominee. Opmerkelijk is ook het schilderen bij een Bijbelverhaal. Tweemaal per jaar wordt door een groepje van zes mensen het evangelieverhaal geschilderd. Ik maak daar - ondanks mijn katholieke achtergrond - deel van uit. Openhartig, zonder enige terughoudendheid, wordt de visie op de tekst uitgebeeld. In de zondagsdienst wordt de schildering van 3 bij 1,5 meter opgehangen, en mogen de makers hun eigen, soms kritische, uitleg geven. De katholieke parochie durft zoiets helaas niet aan. Jammer, maar dat schilderen mag van mij oecumene aan de basis heten. ●

CO
LU
MN.

HUUB SCHUMACHER

'WAT KAN KERK ÓÓK FIJN ZIJN...!'

Dat een 'nieuwe' bisschop dan misschien doorgaat voor redelijk eigentijds, wil nog niet zeggen dat dit dan automatisch ook opgaat voor zijn personeel. In het Brabantse dorpje waar ik woon, haalt de jonge pastoor z'n neus op voor priesters zoals ik, die hem niet nazeggen dat trouw aan God precieze trouw aan het altaarmissaal vraagt. Toen mij laatst in december een boer uit de buurt vroeg om de uitvaart van zijn vrouw te doen en we samen vonden dat we daar natúúrlijk de 'gruuuue' liturgische kleur voor moesten gebruiken, botste dat voornemen keihard op tegen de pastoor voor wie zoiets godsonmogelijk kan, omdat het altaarmissaal paars gebiedt... om over eigen geformuleerde gebedsteksten al helemáál niet te spreken! In plaats van daar stampij over te maken, leek het me verstandiger om voortaan, als er weer zo'n vraag naar me toe kwam, bij meneer pastoor en – wat hij noemt – 'mijn' kerkgebouw uit de buurt te blijven. Moeder, wat walg ik dan toch van kerk...! Jij niet?

Dit jaar, begin januari, was het wéér prijs! Een boerenfamilie, ook weer hier uit de buurt, deed een beroep op m'n collega en mij om de uitvaart te doen van opa. Meevoelend met onze onmogelijkheid om samen met de pastoor tot een vormgeving te komen zoals de familie die graag wilde, besliste ze voor een gelovige uitvaartsamenkomst, met óns als voorgangers, op de plek waar opa altijd geleefd en gewerkt had: de koeienstal... en 'de pastoor moet dan na 'n dag of wat de uitvaart maar in de kerk doen zoals bij iedereen'. Alzo geschiedde.

Het was een stal van 150 meter lang waar de bewoners van dat moment, 120 koeien, naast elkaar met hun koppen ritmisch al klotsend en smakkend op en neer wiegend, met hun snuiten wroetend in zacht hooi, hun souper genoten. Er waren 280 zitplaatsen op stobalen, plus nog 30 stoelen 'voor aster nog meer zouwe komme'. Alle stoelen waren meer dan nodig want er moesten ook nog zo'n 20 mensen blijven staan! Het zat werkelijk bomvol.

Van ons uit gezien was het 'een kijk wijd', het had iets van een magische, eindeloos lange, gotische kerk. De open brede rand onder het lange dak hadden ze afgedekt met plastic (meer dan een dag lang zijn ze met z'n allen bezig geweest om dit alles 'voor opa' klaar te maken... echt een gigantische opgave). Eén van de jongens had een vriend die van beroep 'dz' (diezjiejieiei

bij een band is); die kerel kwam afzetten met een prima geluidsinstallatie, waardoor het voor de schaapjes op de achterste rijen was alsof wij hen van vlakbij toespraken en toezongen....

Het werd een festijn van jewelste, daar in de stal...! Wat ging het er plechtig, eerbiedig, en heerlijk gewoon aan toe. Alleen de entree al: ... m'n collega voorop, donker pak, klein stoeltje om, open kist erachter, gedragen door opa's zonen, behendig manoeuvrerend tussen aan de ene kant de rij van 120 devoot toekijkende koeien, en aan de andere kant de 320 aanwezigen, terwijl ik, begeleid door m'n broer op z'n keyboard, uit volle borst een pakkende eigen, ooit met Huub Oosterhuis nog wat bijgeschaafde, tekst zong op de melodie van de introïtus van de Gregoriaanse requiemmis. Mensen, wat wil je nog meer?! Als thema voor de viering in de algauw huiselijk en aangenaam aandoende stalgeur, hadden we de woorden gekozen die opa altijd zei: 'Als je maar gezond bent!' Rond de op twee pakken stro staande kist, met ernaast een stoel met opa's klompen, kieltje en veger, was het voor ons niet moeilijk om via Bijbellezing, overweging, liederen en andere rituelen, met kinderen, klein- en achterkleinkinderen, aan de mensen te laten voelen dat gezond-zijn méér is dan geen griep hebben, maar óók bevorderd wordt – kijk maar naar het leven van opa – door een grote trouw aan 'geloof en kerk'... Een feest was het! Al m'n walging bij kerk was weer over. Ik hoor me de andere dag nog tegen iemand zeggen: wat kan kerk óók fijn zijn!

COLOFON.